

BELGISCHE TOEKOMST VOOR FORENSISCH ONDERZOEK?

CONCEPTNOTA 'FORENSISCHE INSTITUTEN'

1. Inleiding

Het forensisch onderzoek staat heden ten dage in de volle belangstelling, zowel in België als in het buitenland. Zowel de publieke opinie als de rechtstreeks betrokkenen zijn zich meer en meer bewust van het belang van de inbreng van forensische wetenschappen in gerechtelijke onderzoeken. Zelfs in de media wordt nu geregeld melding gemaakt van 'sporenonderzoek'. De forensische wetenschappen kennen dan ook de laatste decennia een explosieve ontwikkeling, vooral in de Nieuwe Wereld al wil Europa uiteraard niet achterwege blijven.

Reeds geruime tijd zijn professoren aan de K.U.Leuven actief in het uitvoeren van strafrechtelijke expertisen, vooral in het domein van de forensische geneeskunde, genetica en toxicologie. Ook andere laboratoria hebben reeds meermaals hun diensten aangeboden, b.v. inzake beeldanalyse en branddeskundig onderzoek. Voor burgerrechtelijke expertisen wordt uiteraard regelmatig beroep gedaan onder meer op onze universiteit.

Enerzijds vanuit academisch oogpunt maar anderzijds ook vanwege de praktijkervaringen op het terrein is de bekommernis om de kwaliteit van de gerechtelijke expertise gegroeid. Getrouw aan de universitaire roeping inzake opleiding, wetenschappelijk onderzoek en dienstverlening is aan de K.U.Leuven het Interfacultair Instituut voor Forensische Wetenschappen opgericht onder voorzitterschap van prof. W. VAN DE VOORDE en een interfacultaire stuurgroep met de professoren J.-J. CASSIMAN, W. GEYSEN, J. GOETHALS, F. HUTSEBAUT, P. SUETENS en J. TYTGAT (beslissing Academische Raad, *d.d.* 14 februari 2000). Met het oog op een multidisciplinaire benadering zijn ook heel wat andere disciplines dan de biomedische wetenschappen hierin vertegenwoordigd. Er werd beslist in een eerste fase een postacademische opleiding "Multidisciplinair forensisch onderzoek: juridische en wetenschappelijke aspecten" in te richten in samenwerking met de dienst PAV (o.l.v. mevr. Mieke NIEUWDORP). Het multidisciplinair programma met meer dan 40 interne en externe docenten en 90 contacturen ging van start in het academiejaar 2001-2002 en sindsdien hebben reeds meer dan 250 cursisten uit de juridische, medische, ingenieurs-, verzekerings-, politie- en expertenwereld de opleiding gevolgd en is de derde jaargang van start gegaan. In 2003 zag het Nederlandstalige tweedelige handboek¹ het levenslicht.

1. W. VAN DE VOORDE, J. GOETHALS en M. NIEUWDORP (eds.), *Multidisciplinair forensisch onderzoek – juridische en wetenschappelijke aspecten*, Brussel, Politeia, 2003.

Tijdens deze opleiding, maar ook daarbuiten, is een dialoog totstandgekomen tussen experts, magistraten en politie waaruit duidelijk o.a. de nood aan het in kaart brengen van het expertiselandchap en aan kwalificatie van experts naar voren is gekomen. Het programmacomité is een aanspreekpunt geworden waarbij o.m. private experts de vraag naar regulering hebben geformuleerd. Op de academische openingszittingen hebben eminente sprekers uit de wereld van de politie (directeur-generaal Gerechtelijke Politie VAN THIELEN²) en justitie (onderzoeksrechter PUISSANT³, procureur-generaal VAN OUDENHOVE⁴, voorzitter Hof van Cassatie VEROUGSTRAETE⁵) de noodzaak voor degelijk forensisch onderzoek onderstreept. Prof. MANNAERTS, vice-rector aan de K.U.Leuven, heeft meerdere malen het belang van de academische dimensie hierin benadrukt.

In de laatste openingszitting op 2 oktober 2003⁶ hebben federaal procureur BRAMMERTZ⁷, prof. BRUGGEMAN⁸ en directeur-generaal VAN THIELEN⁹ de internationale dimensie belicht, zoals onder meer gebleken is uit de werking van Europol en de oprichting van het Internationaal Strafhof. Steeds meer overstijgt justitie (en het forensisch onderzoek) de landsgrenzen waardoor de nood aan internationale kwaliteitsnormen zich opdringt, maar waarbij de indringende humane dimensie niet mag verloren gaan, zoals werd benadrukt door rechter CAILLOUX.

Opleiding in en correcte beoefening van de talrijke disciplines van forensische wetenschappen wordt meer dan ooit belangrijk. De betrokkenen, opdrachtgevers en uitvoerders, dienen zich bewust te zijn van de mogelijkheden, de vereiste professionele kwaliteit en de juridische en deontologische aspecten. Daartoe moeten forensische wetenschappen op een gestructureerde en professionele manier ter beschikking kunnen worden gesteld van Justitie en is samenwerking tussen politielaboratoria en universitaire experts meer dan ooit nodig. De innovaties die voortvloeien uit het wetenschappelijk onderzoek, uitgevoerd in universitaire labo's, moeten kunnen doorstromen naar forensische toepassingen.

2. P. VAN THIELEN, "Over de perimeter en het looppad. Een bijdrage vanuit de politie-invalshoek" in W. VAN DE VOORDE, J. GOETHALS en M. NIEUWDORP (eds.), *Multidisciplinair forensisch onderzoek – juridische en wetenschappelijke aspecten*, Brussel, Politeia, 2003, 19-23.

3. B. PUISSANT "Multidisciplinair forensisch onderzoek in de fase van het gerechtelijk vooronderzoek" in W. VAN DE VOORDE, J. GOETHALS en M. NIEUWDORP (eds.), *Multidisciplinair forensisch onderzoek – juridische en wetenschappelijke aspecten*, Brussel, Politeia, 2003, 25-28.

4. A. VAN OUDENHOVE, "De deskundige en het Openbaar Ministerie" in W. VAN DE VOORDE, J. GOETHALS en M. NIEUWDORP (eds.), *Multidisciplinair forensisch onderzoek – juridische en wetenschappelijke aspecten*, Brussel, Politeia, 2003, 29-35.

5. I. VEROUGSTRAETE, "Over de onmisbare deskundige en de nuttige rechter" in W. VAN DE VOORDE, J. GOETHALS en M. NIEUWDORP (eds.), *Multidisciplinair forensisch onderzoek – juridische en wetenschappelijke aspecten*, Brussel, Politeia, 2003, 37-53.

6. Teksten beschikbaar.

7. S. BRAMMERTZ, *Internationale juridische en politieaspecten van criminaliteitsbestrijding en de rol van het federaal parket. Toekomst voor internationaal grensoverschrijdend forensisch onderzoek?*, 2 oktober 2003.

8. W. BRUGGEMAN, *Europese bijdrage tot een verbeterde (technische) opsporingsfunctie*, 2 oktober 2003.

9. P. VAN THIELEN, *Internationale samenwerking in forensisch onderzoek*, 2 oktober 2003.

De auteurs sluiten zich aan bij de woorden van prof. C. FIJNAUT¹⁰ dat “zeker in complexe strafzaken (...) experts van allerlei huize met elkaar moeten kunnen samenwerken of toch tenminste met elkaar moeten kunnen communiceren, en waarin leidinggevende politiemensen en magistraten niet alleen de resultaten moeten kunnen begrijpen van wat allerhande experts hebben uitgezocht maar ook in staat moeten kunnen zijn om hun relevante en redelijke vragen te stellen”. Bovendien moeten deze doelstellingen niet enkel meer op nationaal maar ook op internationaal vlak worden gerealiseerd.

De auteurs van dit document zijn ervan overtuigd dat belangrijke inspanningen inzake professionalisering en institutionalisering van het forensisch onderzoek bij politie en deskundigen geboden zijn. Er dient hierbij te worden nagestreefd dat de gevraagde expertise dag en nacht beschikbaar is en voldoet aan de noodzakelijke kwaliteitscriteria. Zij hebben echter vastgesteld dat, ondanks de in België veelal aanwezige ‘knowhow’, de dag van vandaag aan deze voorwaarden niet kan worden voldaan onder meer vanwege het deficit van het NICC én van private deskundigen, de onbehoorlijke honorering van strafrechtelijke expertisen en het grotendeels ontbreken van specifiek wetenschappelijk onderzoek in forensische wetenschappen en technieken. Daarenboven moeten zij vaststellen dat tal van mankementen naar voren worden gebracht zoals de gebrekkige opleiding, de elkaar kruisende en soms ondoelmatige richtlijnen allerhande, de grote verscheidenheid in kwaliteit van deskundige expertisen en een gebrek aan interdisciplinaire benadering.

2. Forensische wetenschappen

2.1. DEFINIËRING

Forensische wetenschappen¹¹ kunnen worden omschreven als de samenvoeging van het geheel van alle wetenschappelijke en technologische disciplines die kunnen worden aangewend ter opheldering van gerezen rechtsvragen. De vooruitgang op dit terrein is dermate groot dat forensisch onderzoek een wetenschap op zich is geworden: er rijzen vragen die in een andere context niet gesteld worden en dus een specifieke benadering vergen.

Een forensisch deskundige laat zich kennen door zijn of haar vakmanschap, gestoeld op forensische (vak)kennis en kunde, en een systematische werkmethode die voldoet aan de wetenschappelijke standaard. Daarnaast zijn onafhankelijkheid, hardnekkigheid in het ‘speurwerk’ en een correcte deontologische en ethische ingesteldheid van het grootste belang.

10. C. FIJNAUT, “Voor een solide organisatie van het forensisch onderzoek” in W. VAN DE VOORDE, J. GOETHALS, en M. NIEUWDORP (eds.), *Multidisciplinair forensisch onderzoek – juridische en wetenschappelijke aspecten*, Brussel, Politeia, 2003, 49-53.

11. T. VAN WIN, *Onbekend is onbemind? Forensische wetenschappen en het gerechtelijk onderzoek*, licentiaatsverhandeling criminologie, K.U.Leuven, 1998-1999.

De forensische wetenschappelijke kennis en methoden worden in de eerste plaats aangewend ter opheldering van nader te onderzoeken feiten en voor de materiële bewijsvoering.

2.2. PRINCIPES VAN MATERIËLE BEWIJSVOERING

Het hoeft geen betoog dat met de toenemende complexiteit van onze samenleving maar ook dankzij de enorme wetenschappelijke mogelijkheden de materiële bewijsvoering in rechtszaken aan belang heeft gewonnen. Hierbij wordt op basis van op wetenschappelijke kennis en onderzoeksmethoden gestoelde objectieve vaststellingen een solide onderbouwde bijdrage geleverd aan het bewijs voor de rechter.

Het steunt op het forensisch (sporen)onderzoek dat bestaat uit (1) het zoeken naar en opnemen van sporen, (2) de exploitatie van sporen: toepassen van wetenschappelijk kennis bij het onderzoek van sporen en de interpretatie van de onderzoeksresultaten, en (3) de aanwending van de resultaten in de bewijsvoering voor de rechter. Bovendien zal het sporenonderzoek reeds van in het begin van het politieel en gerechtelijk (voor)onderzoek een belangrijke rol spelen in het achterhalen (reconstructie) van de feiten en het opsporen van de dader(s) en hun wapen(s).

Het forensisch sporenonderzoek wordt grotendeels uitgevoerd door de labo's technische en wetenschappelijke politie, de private en/of universitaire deskundigen/laboratoria en het NICC. Veelal dienen leden van het labo technische en wetenschappelijke politie en de tactische recherche, maar ook deskundigen, op de plaats-delict samen te werken.

Het forensisch sporenonderzoek, en dus de materiële bewijsvoering, staat of valt met:

- een correcte benadering van de plaats-delict, dat wil zeggen
 - het herkennen van een bepaalde omstandigheid (of feit) als mogelijke plaats-delict (te onderzoeken feit);
 - het 'bevriezen' van de plaats-delict om elke vorm van sporencontaminatie, sporendestructie en aanmaak van 'valse' sporen te vermijden;
- een correcte exploitatie van de plaats-delict, dat wil zeggen
 - het herkennen en identificeren van mogelijke sporen, wat kennis vergt over alle mogelijke soorten sporen en 'opsporingsmethoden';
 - het documenteren van deze sporen door nummering, beeldvorming (fotografie, video-opname), en schetsen;
 - het opnemen en registreren van deze sporen op de daartoe geëigende wijze;
- een correcte exploitatie van de sporen, dat wil zeggen
 - een onderbouwde selectie van de verder te onderzoeken sporen naar gelang van de omstandigheden;
 - een onderzoek (identificatie en individualisatie) van de nuttige sporen waarbij de toegepaste methoden voldoen aan de wetenschappelijke vereisten;
 - een interpretatie van de onderzoeksresultaten op basis van wetenschappelijke kennis en ervaring;
- een behoud van de '*chain of custody*', dat wil zeggen
 - een nauwgezette registratie en authentieke nummering van de sporen;

- een nauwgezette opvolging van alle gebeurtenissen waaraan een welbepaald spoor onderhevig is.

Een groot deel van deze vereisten kan worden vervuld door het punctueel naleven van de principes van het *'crime scene management'* betreffende het beheer van de plaats- delict en van de sporen (perimeters, functionele i.p.v. hiërarchische taakverdeling...). Vermits de eerstelijns politie een onmiskenbare cruciale rol speelt aan het begin van de bewijsketting (*'chain of custody'*) is er zeker nood aan opleiding en vorming, niet alleen van recherche en deskundigen maar zeker ook van de eerste vaststellers.

Een andere vereiste is dat al wie te maken heeft met het forensisch onderzoek over de nodige kwalificaties dient te beschikken; dit geldt zowel voor de politie als voor de deskundigen.

Het is bovendien van het grootste belang dat, ongeacht het geldende rechtstelsysteem, de materiële bewijsvoering steeds aan de hoogst mogelijke kwaliteitsvereisten voldoet ter vrijwaring van de belangen van de verdediging en van de rechtszekerheid.

2.3. GEVALSOVERSCHRIJDENDE DIMENSIE

De toepassing van de forensische wetenschappen blijft echter niet beperkt tot het onderzoek van specifieke feiten. Zij kunnen ook aangewend worden om meer inzicht te krijgen in criminele en maatschappelijk relevante fenomenen en kunnen bijdragen tot de *verwetenschappelijking* van de politie. Naast *politiekunde* gaat steeds meer aandacht naar *politiewetenschap*, in het bijzonder bij de rechercheopleiding.¹² Daartoe wordt alsmaar meer een beroep gedaan op niet-politie-docenten, niet het minst om de inbreng van forensische wetenschappen te vergroten.

Bovendien kan forensische wetenschappelijke kennis in belangrijke mate bijdragen tot het invoeren, hanteren en evalueren van nieuwe politiemethodes (b.v. immobilisatie/uitschakelen van agressievelingen, verdedigingsmechanismen, methoden van politieoptreden) ter verhoging van de veiligheid van zowel politie als burgers, en tot de verfijning van de (operationele en strategische) misdaadanalyse.

Een toenadering tussen politie en forensische wetenschappen is dus noodzakelijk geworden waarbij steeds meer aandacht gaat naar kennis- en expertisecentra op nationaal en Europees niveau.

Daarnaast is het verzamelen van gegevens over alle significante (criminele) feiten onmisbaar geworden onder meer om verbanden te kunnen leggen en inzicht te verwerven in bepaalde fenomenen. Daartoe dient de grootste zorg te worden besteden aan de oprichting van operationele databanken.

2.4. GRENSOVERSCHRIJDENDE DIMENSIE

Het forensisch onderzoek heeft ontegensprekelijk een internationale dimensie gekregen. Een aantal criminele activiteiten¹³ zoals drug- en wapentrafiiek, mensen-

12. Zie BRUGGEMAN, 2 oktober 2003.

13. Zie VAN THIELEN, 2 oktober 2003.

smokkel en mensenhandel, terrorisme, financiële en informaticacriminaliteit zitten in de lift. Maar ook de meer klassieke eigendomsdelicten worden meer en meer door internationaal samengestelde en/of rondtrekkende dadergroepen gepleegd. Bovendien wordt ook regelmatig een beroep gedaan op expertise uit verschillende landen bij b.v. genocideonderzoeken en bij rampen.

Er zijn dan ook de laatste jaren tal van Europese initiatieven genomen om de politiewerking in de Europese lidstaten te harmoniseren (bv. criteria DNA-databank, crime scene management) en werden organisaties zoals OLAF, EUROPOL en EUROJUST, de *Police chiefs task force*, CEPOL en het ENFSI opgericht. Op justitieel vlak neemt de internationale regelgeving toe waarbij kan gerefereerd worden aan het Europese Verdrag inzake rechtshulp in strafzaken (2000), het UN-Verdrag ter preventie en bestrijding van de georganiseerde criminaliteit en de oprichting van het Internationaal Strafhof in Den Haag.

Dit alles brengt met zich dat kwaliteitscriteria, ethisch-deontologische en technische aspecten willens nillens 'geïnternationaliseerd' geraken.

2.5. MAATSCHAPPELIJKE DIMENSIE

Door hun gevalsoverschrijdend karakter kunnen de forensische wetenschappen uiteindelijk bijdragen tot het in kaart brengen én doorgronden van ingrijpende maatschappelijk relevante en invloedrijke fenomenen zoals zelfdoding, gezinsdrama's, terreurdaden, verkeersonveiligheid, ongevallen- en rampenpreventie enz.

Het volwaardig ontplooiën van de forensische wetenschappelijke mogelijkheden zal ontegensprekelijk bijdragen tot de veiligheid van de samenleving. In dit verband wordt erop gewezen dat een systematische en multidisciplinaire wetenschappelijke benadering absoluut noodzakelijk is. Hiertoe moet de nodige aandacht gaan naar de toepassing van de principes van systeemanalyse, zowel op het terrein als bij de intellectuele verwerking ervan, in de aanpak van forensische problemen van welke aard ook.

3. Huidige situatie

Reeds in 1997 werden tekortkomingen aan het licht gebracht in de rapporten ten behoeve van de parlementaire onderzoekscommissie betreffende de 'Bende van Nijvel'.¹⁴ Het blijkt, o.m. uit een aantal licentiaatsthesisen criminologie aan de

14. C. FIJNAUT, R. VERSTRAETEN, *Het strafrechtelijk onderzoek inzake de "bende van Nijvel"*, Universitaire Pers Leuven, Leuven, 1997.

K.U.Leuven¹⁵ en scripties van cursisten van de voornoemde opleiding, dat tot op heden nog steeds (dezelfde) tekortkomingen kunnen voorkomen, maar ook dat er een belangrijke sprong voorwaarts is gemaakt inzake bewustwording: nu zijn vele leidinggevende politiemensen, magistraten en deskundigen zich bewust van het 'probleem' en willen zij dit verhelpen. Er kan ook worden gesteld dat grove tekortkomingen, zoals die vroeger werden vastgesteld, zich nauwelijks meer voordoen, vooral bij onderzoeken naar dodingen (moord en doodslag). Niettemin blijven er verschillen in kwaliteit bestaan.

Kernproblemen zijn:

- dat men er nog niet steeds in slaagt, ondanks verschillende 'afstapdocumenten' (b.v. parketten van Gent, Antwerpen, Leuven, Luik...) en het oprichten van afstapteams (b.v. arr. Gent), om de feiten die nader onderzoek vergen te herkennen (b.v. problematiek van 'ongewoon sterfgeval'), de 'plaatsen-delict' als dusdanig te herkennen en op een gestructureerde en professionele manier de principes van het '*crime scene management*' in de praktijk toe te passen op uiteenlopende feiten van allerlei aard;
- dat de exploitatie en het beheer ('*chain of custody*') van sporen (selectie, onderzoeksmogelijkheden, toepassing resultaten) nog niet optimaal verloopt;
- dat er aanzienlijke verschillen bestaan tussen de verschillende arrondissementen inzake b.v. de selectie van verder te onderzoeken feiten, de aanstelling van deskundigen enz.;
- dat de wetenschappelijke politie onvoldoende is uitgebouwd (zo is het voorzienne kader van ± 200 effectieven voor de labo's technische en wetenschappelijke politie twee tot drie keer te weinig in vergelijking met b.v. Nederland);
- dat de politieopleiding (in het verleden) te weinig aandacht besteedde aan 'sporenbewust optreden';
- dat de deskundigheid van de deskundige niet op een objectieve manier kan worden beoordeeld (buiten de erkenningscriteria voor laboratoria), dat een specifieke opleiding voor deskundigen niet is verplicht, dat het deskundigenonderzoek bij gebrek aan structuur en middelen onvoldoende professioneel is uitgebouwd;
- dat de samenwerking tussen lokale en federale politie, deskundigen en NICC niet op een structurele manier verloopt o.m. inzake uitwisseling van gegevens, resultaten... en (daarmee samenhangend) het beheer van databanken.

15. 1998-1999: G. VANHEMELRIJCK, *Sporencontaminatie op de plaats van het misdrijf: oorzaken en mogelijke oplossingen*. N. VAN PAESSCHEN, *Het sporenonderzoek in België; een kritische evaluatie*. K. VAN PRAET, *DNA-toepassing in het gerechtelijk onderzoek*. 2000-2001: M. DUPONT, *Evaluatie van het afstapdocument* Leuven. J. HUFKENS, *Bewijswaarde van sporen in strafzaken*. 2001-2002: J. TUERLINCKX, *Individuele slachtofferidentificatie: methoden en toepassing door DVI-België*. K. VANDERVOORT, *Het ongewoon sterfgeval: een onderzoek naar multidisciplinairiteit bij forensische deskundigen tijdens het strafrechtelijk vooronderzoek*. 2002-2003: K. PIETERS, *Crime Scene Management. Een kwalitatief onderzoek naar de gerechtelijke arrondissementen Antwerpen en Gent*. M. VINCK, *Vingersporen: de schrik van elke dader? Een studie naar mogelijkheden van vingersporen ten opzichte van DNA als bewijs in strafzaken*.

Om op relatief korte termijn aan deze problemen te verhelpen inzake kwaliteitsvol forensisch onderzoek te allen tijde en in alle geëigende omstandigheden en in het hele land zouden een aantal maatregelen kunnen helpen:

1. Alle echelons van zowel lokale als federale politie moeten een grondige basisopleiding krijgen in sporenbewust handelen en het belang van forensisch sporenonderzoek/materiële bewijsvoering.
2. Er dient een nationaal afstapbeleid te komen waardoor overal in België bij nader te bepalen feiten (niet enkel doding) dezelfde principes van '*crime scene management*' punctueel worden toegepast (zonder te vervallen in al te gedetailleerde procedurepunten) door alle betrokkenen (politie, magistraten en deskundigen) en de exploitatie en het beheer van sporen ter harte wordt genomen (b.v. *quid* nationale griffie?); hierbij moet men zich echter wel hoeden voor een te rigide en op het terrein onwerkbaar systeem en voor de 'uitbuiting' van procedurefouten (indien er al te veel strikte, bij wet opgelegde, regels dienen te worden gevolgd).
3. Het bevorderen van de doorstroming van informatie in alle richtingen tussen labo's technische en wetenschappelijke politie, deskundigen, forensische instituten en NICC.
4. Er dient in belangrijke mate ook mentaal en materieel te worden geïnvesteerd in forensisch onderzoek door:
 - a. specifieke opleiding in forensisch onderzoek te ondersteunen en dit zowel voor politie, magistratuur en deskundigen;
 - b. het wetenschappelijk onderzoek in de verschillende forensische domeinen te ondersteunen;
 - c. de nodige maatregelen te nemen die de professionalisering en institutionalisering van de deskundigen bevorderen;
 - d. de nodige middelen en manschappen ter beschikking te stellen van de labo's technische en wetenschappelijke politie, en hen in staat te stellen om bij te scholen;
 - e. de nodige maatregelen te nemen die de samenwerking tussen het NICC, politie, private en universitaire deskundigen/laboratoria bevordert, o.m. inzake data-uitwisseling en beheer databanken;
 - f. de universiteiten te erkennen als een belangrijke contributieve partner ter verwezenlijking van voorgaande punten.

Terzake werden reeds enkele initiatieven ondernomen. Zo richt de RUG (Rechtsfaculteit) sinds 2000 een postacademische opleiding in over de juridische aspecten van de expertise (60 uren) en wordt aan de K.U.Leuven sinds 2001 een multidisciplinaire postacademische opleiding georganiseerd over de juridische en wetenschappelijke aspecten van het multidisciplinair forensisch onderzoek (90 uren). Aan het Ministerie van Justitie werden tijdens de vorige legislatuur reeds voorstellen geformuleerd inzake opleiding en erkenning van experts, die echter nooit verder zijn uitgewerkt.

De Hoge Raad van Justitie heeft tijdens de algemene vergadering van 14 mei 2003 een document "Aanbeveling over het deskundigenonderzoek in strafzaken en in sociale zaken" goedgekeurd. In het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek inzake rechtspleging wordt bepaald dat in principe alleen nog deskundigen kunnen worden aangesteld die voorkomen op de lijsten die werden opgesteld volgens de bij koninklijk besluit vast te leggen modaliteiten.

Tot dusver werd de K.U.Leuven, ondanks haar initiatieven, zoals vermoedelijk ook andere kwalitatief hoogstaande expertisecentra, niet rechtstreeks betrokken bij het uitwerken van voorstellen inzake opleiding en erkenning van deskundigen. Gezien de talrijke gefragmenteerde initiatieven in verspreide slagorde wordt het de hoogste tijd dat alle aspecten worden gebundeld en terdege worden uitgewerkt.

4. Forensische instituten

Het is dan ook de overtuiging van de auteurs dat het tijdperk waarin deskundige expertisen aan eender wie kunnen worden toevertrouwd, die deze opdracht dan als het ware bij wijze van hobby uitvoeren, tot de verleden tijd behoort. De vorderingen in de forensische mogelijkheden en de complexiteit van het forensisch onderzoek vragen om deskundigen die dagelijks met de forensische vraagstelling worden geconfronteerd.

Achtereenvolgens wordt ingegaan op het concept 'professionalisering en institutionalisering', de verwezenlijking ervan door de uitbouw van universitaire centra of instituten en de noodzaak van een netwerk van politielaboratoria en erkenning van forensische centra of instituten.

4.1. PROFESSIONALISERING VAN DE DESKUNDIGE EXPERTISE

Professionalisme in het forensisch onderzoek steunt op specifieke forensische kennis en kunde, gestoeld op een degelijke wetenschappelijke basis, die interdisciplinair wordt aangewend. Naast vakkennis is inderdaad kennis over het juridisch kader en specifieke forensische aspecten noodzakelijk.

Het spreekt voor zich dat de noodzakelijke kennis slechts kan worden verworven door een georganiseerde en gestructureerde gedegen opleiding en dat kunde de nodige ervaring en dus voldoende 'workload' vergt. Wil men zo goed en objectief mogelijk de ware toedracht van misdrijven en maatschappelijk ingrijpende fenomenen (zoals ongevallen, rampen...) achterhalen, dan moet deze kennis en kunde vanuit verschillende disciplines worden aangewend waarbij ten minste de bevindingen worden uitgewisseld en in het beste geval *interdisciplinair* besproken. Tenslotte kan forensische kennis en kunde slechts 'up to date' (volgens de huidige stand der wetenschap) worden gehouden indien wetenschappelijk, en nog meer indien specifiek *forensisch wetenschappelijk onderzoek* wordt verricht. Universitaire instellingen zijn vanzelfsprekend hiervoor het beste geplaatst: de inbreng van het wetenschappelijk onderzoek aan onze universiteiten kan en mag niet worden onderschat.

Om al deze doelstellingen te kunnen verenigen lijkt het ons evident dat dit het beste kan worden gerealiseerd door het oprichten van *universitaire forensische instituten of centra* die de verschillende beschikbare disciplines bundelen, en dit zowel voor het organiseren van opleiding, als het uitvoeren van expertisep opdrachten en verrichten van (forensisch) wetenschappelijk onderzoek.

Uit de eigen ervaringen van o.m. de werking van het Centrum Forensische Geneeskunde en samenwerkende laboratoria (Forensische Genetica en Toxicologie) aan het UZ-K.U.Leuven, blijkt dat dit concept de dienstverlening naar justitie in belangrijke mate verhoogt. Het huidige financieringssysteem, met name de onder-

maatse honorering per opdracht in strafrechtelijke zaken, laat op dit ogenblik echter niet toe dit op een degelijke manier uit te bouwen. Het is niettemin onze overtuiging dat de oprichting en degelijke onderbouwing van dergelijke centra/instituten uiteindelijk op de meest economisch verantwoorde wijze zal leiden tot een verhoging van de standaardkwaliteit en de optimalisering van de nu versnipperde activiteiten. Men zou op deze wijze kunnen komen tot een uniforme werkwijze, beter beheer van overtuigingsstukken, aangepaste infrastructuur en gespecialiseerd personeel, continue beschikbaarheid van experts, uitwisseling van deskundige informatie en snellere rapportering zonder te moeten inboeten aan kwaliteit. Het zal dan ook mogelijk worden om op een gestructureerde manier gegevens te verzamelen om de (inter)nationaal te beheren databanken (DNA, ballistiek, werktuigsporen, verf- en laksporen, textielvezels, criminele analyse...) op correcte wijze te stofferen. Bovendien zal een hoogstaande opleiding kunnen worden opgezet.

Uiteraard gelden dezelfde principes voor expertisen in burgerlijke zaken. Deze centra/instituten zouden dan ook onder meer kunnen instaan voor de begeleiding van burgerlijke expertisen inzake procedures en kwaliteit.

4.2. OPRICHTING VAN ERKENDE CENTRA/INSTITUTEN FORENSISCHE WETENSCHAPPEN

Een aantal, reeds aangehaalde, tekortkomingen staan de uitbouw van dergelijke centra/instituten voorsalsnog in de weg zoals:

– een gebrekkige wettelijke omkadering

In het Voorontwerp van Wetboek van Strafprocesrecht (*Parl. St.* Kamer 2043/001, en *Parl. St.* Senaat, 2-1288/1, 1 oktober 2002), wordt een nieuwe regeling voorgesteld voor het deskundigenonderzoek in strafzaken, zowel tijdens het opsporingsonderzoek als tijdens het gerechtelijk onderzoek. In beide gevallen wordt bepaald dat de aanstellende magistraat (procureur des Konings of onderzoeksrechter) de deskundige moet kiezen uit een lijst van deskundigen die jaarlijks door de hoven van beroep wordt opgesteld, uit de personen bekleed met een openbaar ambt, hetzij uit de personen “die een wetenschappelijke activiteit uitoefenen in een instelling voor hoger onderwijs of voor onderzoek, die is ingericht of wordt gesubsidieerd door de overheid”. Het valt op zijn minst te betreuren dat voorsalsnog geen voorwaarden worden gesteld inzake opleiding en bekwaamheidsbewijzen van experts. Deze bepalingen dienen ons inziens aangepast zoals hiervoor werd aangegeven.

Het verdient aanbeveling het principe van ‘erkenning van forensische bekwaaming’ in te voeren voor de verschillende forensische domeinen, op basis van een erkende specifieke opleiding. Erkende centra/instituten kunnen instaan voor de nodige kwalificaties. Artikelen 43 en 44 Sv. dienen dan ook in die zin te worden aangepast om te bekomen dat personen met de nodige bekwaamheid of kennis en kunde “en in het bezit van een bewijs van forensische bekwaamheid, verbonden aan een erkend forensisch centrum of instituut” als deskundige worden aangesteld.

De ‘accreditering’ van deskundigen kan dus eenvoudig verlopen via erkende centra/instituten die zich ertoe verbinden om de aangesloten deskundigen op te leiden, bij te scholen en te controleren op kwaliteit en deontologie.

- versnippering en gebrekkige opleiding
Op dit ogenblik bestaat geen officieel erkende opleiding in een van de disciplines. Door het bundelen van deskundigen en activiteiten in erkende centra/instituten kan een opleiding van hoge kwaliteit worden gegarandeerd.
- ontoereikende financiering
Er bestaat een belangrijke discordantie in honorering tussen strafrechtelijke en burgerrechtelijke/private expertisen. De vaste tarieven voor strafrechtelijke expertisen zijn bij wet vastgelegd en opdrachtgebonden (ongeacht de complexiteit of omvang van een welbepaalde opdracht); zij dekken niet altijd de werkingskosten en geven zeker geen ruimte voor professionele uitbouw van een expertisepraktijk. Daartegenover geldt grotendeels vrijheid in honoraria voor burgerrechtelijke opdrachten waardoor deze laatste vaak als meer lucratief worden aangenomen. Een doorlichting van de gerechtskosten en een herziening van de honoreringwijze is geboden; hierbij kan worden gedacht aan een meer uniform systeem met b.v. combinatie van budgetfinanciering (subsidiëring) van erkende centra (zodat zij hun taken inzake opleiding en wetenschappelijk onderzoek kunnen waarmaken) en individuele opdrachtgebonden honorering.

De oprichting van forensische centra/instituten dient dus gepaard te gaan met een correcte financiering en taakomschrijving, met name:

- uitwerken van een degelijk en doorzichtig financieringssysteem voor deze centra/instituten;
- officieel erkennen van dergelijke forensische centra/instituten als preferentiële partners van de Justitie;
- deze erkende centra/instituten verbinden zich ertoe op landelijk en zelfs grensoverschrijdend vlak:
 - een degelijke opleiding te verzorgen;
 - toe te zien op de kwaliteit van de expertisen;
 - toe te zien op de deontologie van de experts;
 - wetenschappelijk onderzoek te verrichten;
 - te voorzien in een degelijke dienstverlening (uitvoeren van deskundige onderzoeken) met wachtdiensten;
 - de nodige informatie uit te wisselen met o.a. de labo's technische en wetenschappelijke politie en het NICC;
 - deel uit te maken van een internationaal netwerk (zie verder);
 - via dit netwerk bij te dragen tot de *verwetenschappelijking* van de politie (zie boven).

Door het erkennen van centra/instituten, die voldoen aan de vereisten en waken over afspraken, regels en kwaliteitsnormen, kan overmatige regelgeving worden vermeden door het zelfregulerende effect. Bovendien kan op deze manier ook werk worden gemaakt van het invoeren van ethische en deontologische standaarden, en de naleving ervan.

4.3. UITBOUW VAN EEN NETWERK VAN POLITIELABORATORIA EN ERKENDE FORENSISCHE CENTRA/INSTITUTEN

Het lijkt het meest aangewezen dat deze forensische centra/instituten zich verenigen in een netwerk dat wordt gecoördineerd door een nationaal erkend laborato-

rium, verbonden met Justitie/Politie, en deel uitmaakt van ENFSI, in casu het NICC.

Er is een belangrijke rol weggelegd voor het NICC, indien allen betrokken bij het forensisch onderzoek (labo's technische en wetenschappelijke politie, deskundigen, forensische instituten...) als gelijkwaardige partners kunnen worden beschouwd. Het NICC kan op deze manier zijn bij wet opgelegde taken uitvoeren, namelijk coördinatie van de forensische expertisen, verzamelen van gegevens voor databanken, samenwerken met universiteiten (via de universitaire forensische centra/instituten), en het zelf uitvoeren van expertisen, in het bijzonder in de minder ontwikkelde domeinen of disciplines.

5. Besluit

Gezien de nationale, internationale (Europese) en maatschappelijke belangen zal het forensisch onderzoek, vooral onder Europese druk, in belangrijke mate nog aan belang toenemen. Daartoe dienen in België de forensische wetenschappen te worden uitgebouwd, het multi- en interdisciplinair karakter ervan te worden benadrukt en een permanente dialoog tussen politie, magistratuur en forensische wetenschappers/deskundigen te worden geïnstalleerd.

Vanwege de historisch ontwikkelde Belgische situatie, waarbij het forensisch onderzoek versnipperd is tussen het NICC, technische en wetenschappelijke politie en andere ondersteunende politiediensten, private en universitaire experts, stellen de auteurs voor om universitaire forensische centra/instituten op te richten die in een gezamenlijk netwerk met het NICC en ondersteunende politiediensten treden zodat permanente en hoogstaande dienstverlening en forensisch wetenschappelijk onderzoek kan worden uitgebouwd. Op deze manier kan een permanente samenwerking worden opgezet die zowel de opleiding van experts als politie ten goede komt. Door een degelijk gecoördineerde structuur kan een taakverdeling worden uitgewerkt en kan de internationale standaard worden gehaald.

Uiteindelijk zal het mogelijk zijn op een uniforme wijze data allerhande te verzamelen (databanken) en te verwerken waardoor politioneel en maatschappelijk belangrijke fenomenen kunnen worden in kaart gebracht en ontleed.

Prof. dr. W. VAN DE VOORDE*, Prof. dr. F. HUTSEBAUT**,
Prof. dr. W. BRUGGEMAN***, Prof. dr. J.-J. CASSIMAN****,
Prof. dr. W. GEYSEN*****, Dhr. P. VAN THIELEN*****,
Prof. dr. J. TYTGAT***** en Dhr. I. CARMEN*****

* Faculteit Geneeskunde, Interfacultair Instituut Forensische Wetenschappen, K.U.Leuven.

** Faculteit Rechtsgeleerdheid, afdeling strafrecht en criminologie, K.U.Leuven.

*** Gewezen adj.-directeur Europol.

**** Faculteit Geneeskunde, forensische genetica, K.U.Leuven.

***** Adviseur van de Rector, K.U.Leuven.

***** Directeur-Generaal Federale Politie.

***** Faculteit Farmacologie, forensische toxicologie, K.U.Leuven.

***** Procureur des Konings te Leuven.